

Верица Јосимовска, Елена Јосимовска

ЗДРАВСТВЕНАТА СЛУЖБА ВО ВАРДАРСКА МАКЕДОНИЈА ВО ВРЕМЕ НА ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА

Санитетската организација во Вардарска Македонија во периодот 1941-1944 година е можеби единствениот ваков пример во долговековната историја на овие простори.

Цело време, додека траела Втората светска војна, овде функционираше два паралелни система: Едниот конспиративен, а другиот во надлежност на Бугарската власт во Македонија.

Во пракса тоа биле две сосема различни санитетски организации кои функционираше независно една од друга и немале ништо заедничко помеѓу себе.

Поради тоа што партизанскиот или конспиративниот санитет 1941-1944 година повеќе пати е обработуван во научната литература, овој пат се осврнуваме исклучиво на функционирањето на санитетската служба во Вардарска Македонија во време на Втората светска војна, како недоволно обработено подрачје.

Со пропаста на Кралска Југославија 1941 година, целосно пропаднала санитетската служба која постоела дотогаш. Затекнатите превентивни и болнички установи биле ставени во надлежност на бугарските власти, а на персоналот кој дотогаш работел во нив, му престанал работниот однос.

Сите медицински работници од српска националност ги напуштиле работните места и се повлекле од Македонија. На нивно место биле вработени лекари и друг медицински персонал дојдени од Бугарија.

Бугарската администрација покрај тоа што донела голем број на здравствен кадар, на кој му ги доверила сите раководни места, поради недоволен број на санитетски кадар започнала да вработува и Македонци од кои првин барала писмено да се декларираат како Бугари и да потпишат заклетва за верност кон Царството Бугарија.

Исто така, сите што се пријавиле да останат на работа, биле должни до Министерството за народно здравје во Софија да достават диплома или свидетелство за завршено образование од каде добивале документ за „правоспособност“. Тоа значело дека дипломата е проверена и признаена но, освен тоа строго се водело сметка и за политичката подобност на кандидатите. Вработувањата за другите националности биле можни само во услови кога постоел недостиг од медицински кадри.

Во однос на поставеноста на медицинската служба во Кралството Југославија, бугарската санитетската организација функционирала по крајно редуцирана шема. Тоа ни од далеку не било она што постоело пред војната. Воглавно останале обласните, околиските, градските и општинските санитетски управи.

Меѓу поставените лекари на овие работни места немало ниту еден Македонец. Со пополнувањето на санитетските кадри од Бугарија, затекнатите лекари, кои претходно работеле на овие места, или како тие ги нарекувале лекари од „новоослободените краишта“ биле упатени на здравствен курс во Софија според член 221 од Законот за народно здравје на Царството Бугарија.

Курсот започнал на 15 ноември 1941 година и траел 6 месеци. Предавач и одговорен за курсот бил д-р Захари Бочев. Слушатели на овој курс од Македонија биле следните лекари:

- ✗ д-р Анета Јанакиева-Томчова од Струмица
- ✗ д-р Александар Петров Маршавелов од Крива Паланка
- ✗ д-р Борис Тодоров Светиев од Битола
- ✗ д-р Богдан Атанасов Поп Ѓорчев од Велес
- ✗ д-р Благој Александров Арнаудов од Охрид
- ✗ д-р Васил Иванов Антонов од Струмица
- ✗ д-р Владимир Василев Туџаровски од Ресен
- ✗ д-р Ѓеорѓи Нацев Гаврилов од Свети Николе

- ✘ д-р Ѓеорѓи Димитров Спасов од Скопје
- ✘ д-р Димитар Николов Ампов од Велес
- ✘ д-р Димитар Јорданов Дујаков од Прилеп
- ✘ д-р Иван Антонов Прилепчански од Штип
- ✘ д-р Иван Јосиф Шентаров руски емигрант од Пехчево
- ✘ д-р Кирил Ѓеорѓиев Кавадарков од Скопје
- ✘ д-р Димитар Иван Иванов од Скопје
- ✘ д-р Константин Николов Тренчев од Царево село (Делчево)
- ✘ д-р Панче Николов Васков од Велес
- ✘ д-р Панчо Трајчо Станчев од Штип
- ✘ д-р Ратка Балванлиева Илиева од Штип

- ✗ д-р Стојан Поп Салтиров- Илиев од Кочани
- ✗ д-р Тодор Василев Јосифов од Кавадарци
- ✗ д-р Тодор Герасимов Гичев од Штип
- ✗ д-р Тодор Апостолов Тотев од Кочани
- ✗ д-р Тодор Христо Христов од Куманово
- ✗ д-р Христо Иванов Баштаванџиев од Охрид
- ✗ д-р Димитар Монеv Мицев од Гевгелија
- ✗ д-р Трајчо Монеv Грозданов од Кратово
- ✗ д-р Павле Мане Грличков од Штип
- ✗ Сите овие лекари се наоѓаат на фотографијата направена во Софија 1941 година.
- ✗ По враќањето од курсот биле распоредени на работни места во околиска, општинска и градска служба.

-
- ✘ Во шемата на санитетската организација функционирала и градска санитарна служба која била формирана во Велес, Куманово, Скопје и Штип.
 - ✘ Покрај овие функционирале и Противмаларични станици.

ПЕРСОНАЛОТ НА МАЛАРИЧНАТА СТАНИЦА ВО ШТИП ОД 1942 ГОД

МАЛАРИЧНА СТАНИЦА ВО СТРУГА

- ✘ Во Скопје постоел Прв и Втор Против епидемичен одред.
- ✘ Со Првиот раководел началник д-р Васил Велев од Софија, со Вториот д-р Константин Ангелов Туфекџиев.
- ✘ Покрај нив постоел Хигиенски (Хигиенен) институт со началник д-р Тошко Петров и Институт за маларија раководен од д-р Панчо Станчев.

- ✘ Сите болници на територијата на Вардарска Македонија биле прогласени за државни и рангирани како првостепени, второстепени и третостепени.
- ✘ Еднинствената првостепена болница во Вардарска Македонија била скопската државна болница (д-р *Димитар Плосков*).
- ✘ Второстепени болници биле болницата во Штип (д-р *Ѓеорѓи Чернев*), Куманово (управник д-р *Ѓеорѓи Маринов*), Охрид (д-р *Симеон Белопитов*), Велес (д-р *Ѓеорѓи Прванов*),
- ✘ а третостепени во: Струмица (д-р *Ѓенко Стефанов Ѓенов*), Гевгелија (д-р *Д. Алексиев*), Битола (д-р *Васил Петров*) и Прилеп (д-р *Ж. Михајлов Пивков*).

- ✘ Постоела и една болница на железничарите наречена - Железоптна болница.
- ✘ Во Пехчево била отворена болница под името Климатска станица со управник д-р Велико Матеев.
- ✘ Болните од туберкулоза од Македонија се лекувале во Сурдулица која тогаш била во составот на Бугарија.

- ✘ Имињата на управителите на санитетските институции го потврдуваат фактот дека сите биле од Бугарија.
- ✘ Ваквата ситуација била се до ослободувањето во 1944 год, кога бугарската администрација си заминала од Вардарска Македонија.
- ✘ Со одлуките на АСНОМ во Македонија повторно почнала да се создава нова санитетска служба.